

Litt om lokal jakthistorie – vår kulturarv

Av Jostein Vestøl, september 2018

Det er høst og jakta på reinsdyr og rådyrbukk er i gang. La oss skrive noe om jakt. Denne artikkelen gir noen korte glimt fra vår kulturarv om jakt opp gjennom tidene. Til slutt litt om jakta nå for tida. Det er forskjellige kilder jeg har samlet fra og noe er nok kjent fra før og brukt i andre sammenhenger.

Isak Sørbø med sitt første rådyr.

Øystein Oland med elg fra Vestølmarka.

I 2004 ble Gjerstad Viltlag etablert som en videreføring av storvaldorganiseringsen fra 1991. Hensikten med det var blant annet å få til en mer helhetlig forvaltning av elgstammen. Overføring av forvaltningsansvar fra politikerne til grunneierne var også en viktig endring. Så langt har det vært en vellykket og god organisering.

Mange trodde vel at Gjerstad Viltlag var en nyskaping, men i papirene etter min far fant jeg møteboka til Gjerstad Viltlag. Våren 1952 ble det i regi av Gjerstad Bondelag nedsatt en komite. En ville om mulig etablere en grunneierforening iht den nye jaktloven. 9. april hadde de stormøte på Egdehall med godt frammøte fra heile bygda. Innledningen var ved sekretæren i Norges Bondelag om den nye jaktloven og ideer om etablering av jakt – og fiskelag. Ett midlertidig styre ble valgt - Erik K Mæsel, Lars Holte, Olav Moe, Knut T Ausland, Trygve Trydal, H. Harboe, Jens Aasbø og Isak Vestøl. Styret hadde ett par møter og laget forslag til vedtekter på grunnlag av Norges Bondelags normalvedtekter.

Bildet viser elgjaktlaget i 1959 på Haugen - Løite - Vestøl: Lars Morka, Ola G. Mykland, Ola Morka, Lars Løite, Gunnar Lindland, Ånon Løite, Isak Vestøl, Olav Haugen, Tore Løite, Audun Marcussen, Ingvald Westøl og Jakob Bråten.

Foto: Trolig Morten Bråten.

På møtet 23. august 1953 på kommunelokalet ble laget stifta. Vedtektene ble vedtatt med noen få endringer og den første formannen var Erik K Mæsel. Prisen på jaktkort ble satt til 5,-.

Seinere var det flere møter bl. annet 27. september med 55 frammøtte grunneiere. Møtet diskuterte vedtektene og la planer for arbeidet videre. Her følger små utdrag fra møteboka:

- Det ble vedtatt å begrense jakta til tidsrommet 15/10 – 30/11.
- Ingen person kan drive småviltjakt i mer enn 10 d.
- Ekornjakta er lovlig i januar.
- I møte på Brokeland 1. oktober 1952 ble bygda delt inn i 6 jaktområder slik: Fiane, Sunde, Byholdt, Gjerstad, Lunden, Løite/Vestøl/Markset.
- Styret vil foreslå at årsmøte bestemmer å frede røy, orrhøne og jerpe.
- 21. oktober samme høst i møtet på Mostad kafe satte en møte fordi det hadde foregått en del ulovlig jakt. På grunn av manglende kunnskaper om loven og at tilfellene ble beskrevet som tvilsomme, ville en ikke gå til anmeldelse.

En ble enige om følgende annonse i Aust Agder Blad:

Ulovlig jakt.

Ulovlig jakt på Gjerstad Viltlags grunn vil bli anmeldt. Alle bygdefolk kan få kjøpt jaktkort a kr 5,- hos Gjerstad Viltlags styremedlemmer. Ingen har lov til å jakte i andres jaktområde enn i det jaktområde en bor i. All jakt på

lagets grunn slutter 30. november. Bygda er inndelt i 6 jaktområdet som ble gjengitt i annonsen. Styret.

8. september 1954 var det igjen møte på Mostad kafe. En hadde søkt om å få nedsatt mistearealet til 9000 mål pr elg. Det kunne ikke departementet gå med på, det ble 10000 mål. Viltneemda hadde fått tillatelse til å skyte 24 elg den høsten.

Fordelinga ble slik:

Haugen / Skorstøl: 2

Brokeland / Gryting:1

Eikeland / Holte / Røed / Østerholt: 2

Lunde / Tveit / Moe / Vik / Kveim / Gunnustad: 2

Eskeland / Ausland:1

Vevstad / Lunden:1

Gjerstadsfogene / Trydal: 8

Løite / Haugen:1

Vestøl:1

Ulltveit / Mesel / Landsverk: 2

Haugen / Byholdt / Fone: 2

Tilsammen 23 dyr.

I årsmeldinga fra 1953 – 54 kan en lese at medlemstallet var 85.

Fellingsstatistikken viste:

Fiane: 2 harar

Sunde: 3 harar, 1 tiur

Byholt: 3 harar, 1 orre

Gjerstad: 42 harar, 1 tiur, 1 orre

Lunden: 12 harar

Løite: 12 harar, 11 revar

Vestøl: 22 harar, 1 orre, 1 tiur, 2 grevling, 2 revar, 5 hønsehauk

I alt: 96 harar, 13 revar, 5 hønsehauk, 3 tiur, 3 orrar og 2 grevling.

Det var ikke vært rapportert om ulovelig jakt til styret.

Siste møtet som refereres i møteboka er årsmøte 11. september 1954.

Regnskapet ble godkjent og kassabeholdningen var Kr 704,74. Om noen i bygda har kjennskap til hvor lenge villlaget var aktivt hadde det vært interessant å vite. Møteboka oppbevares av Historielaget.

Her er ett bilde fra 50 åra som ikke er vist før. Jaktlaget Haugen/Løite – Vestøl har matpause på fjellet i Stormyr. Vi ser enden av Ødegårdens Bilruter Nr. 3, en Chevrolet 1947 modell som Isak Vestøl kjøpte og registrerte I - 5645, 14. juli 1955. Opp gjennom åra før alle hadde bil frakta den mange elgjegere på post og heim om kvelden både med trøtte jegere og elgkjøtt. Det var også populært å reise på søndagstur og alle som ville være med fekk plass på lasteplanen. Bilen ble avskiltet i januar 1972 og gitt bort til melkebilsjåføren i 1983 for restaurering.

Fra venstre ser vi Isak Vestøl, Jostein Vestøl, Øyvind Westøl, Gunnar Markset, Rino Haugen, Oddvar Haugen, Sigmund Mykland, Peder O. Vestøl, Nilks Ivar Vestøl, Arild Ulltveit Moe og Lars Hagen. Nakken kjenner jeg igjen til å være Jakob Haugen (Jakken) , Dag Aasbø og Olav Åge Haugen.

Fotograf: Knut Vestøl

Her følger noen glimt fra vår jakthistorie til ettertanke og refleksjon:

* I **1760** var det så lite elg at han ble totalfredet i heile landet. Det skyldtes nok dels at han ble jakta på, men også og at han ble jaga både av ulv og bjørn som det var mye av på den tida.

* Bestanden tok seg opp igjen, men i krigsåra 1807 - 14 ble elgen igjen jakta hardt p.g.a. nødvendig matauk. Seinere forsvant elgen nesten heilt og i **1860** ble han regnet for å være heilt borte.

* Det var ikke uvanlig at bjørnen brøt seg inn i sommerfjøsene og drepte dyrene. Sogneselskapet utlovde en premie på 50 riksdaler til den som felte en bjørn ved ett fjøs. Verkseier Henrik Carstensen på Egeland hadde interesser i at folk trygt kunne felle tømmer og brenne trekull til Verket. Han bidro derfor med 50 riksdaler ekstra til bjørnepremien.

* Pastor Søren Georg Abel foreslo at en skulle kjøpe inn seks porsjoner ulvegift som presten og klokkeren skulle finne utplasseringssteder til. Men på grunn av økonomien ble det bare kjøpt inn 4 porsjoner.

* Etter 1860 kom bjørnestammen også i nedgang og minka sterkt på slutten av 1800 tallet. Høsten 1898 skjøt Ola Homme trolig den siste bjørnen i Gjerstad i Digerdal.

* Den 2. juni **1900** skjøt Erik Dale og Knud Vestøl en bjørn i Hagelaasen i Drangedal. Det hadde da også lenge vært en stor ulvestamme, men på den tida ble ulvestammen knekt av sjukdom og forsvant. Nils Brunåsen som hadde skutt "ølløv og tjue" (31 stykker) bjørner fikk i 1870 en premie av Stortinget på 25 spd og ett nytt remingtongever for sin innsats.

* Agderposten skrev 4. september 1925 at det siste sommer var sett merker etter to bjørner i Trydalsskog.

* I 1888 var det igjen blitt en liten fast elgstamme i Vegårshei, Gjerstad, og Drangedal. Gjerstad Historielag (glimt fra lokalhistoria) har bilde av en elg felt på Lunden sist på 1880 tallet. Det er nok ett av de første bildene som er tatt av ett elgjaktlag. Bildet viser bl. andre Anders Lunden som trolig var en av de første elgskytterne i bygda.

* Først på 1900 tallet var det igjen så lite elg i Aust Agder at han ble totalfredet fra **1921 fram til 1941** hvor det i Gjerstad ble gitt en fellingskvote på 10 dyr. Under krigen var det naturligvis heller ikke organisert elgjakt, men i de siste krigsåra ble det nok skutt endel elg til matauk.

Flere lag har bygda sin egen gapahuk. Her Vestøl jaktlag.

Bilde fra elgjakt i Gjerstad-skogene i 1959. Bildet tatt ved saga på Valle. Fra venstre: Ingvald Lia, Arne Mykland, Tor Flåta, Håvard Slettberg, Peder Stormyr, Gunnar Sveigane, Gunvald Haugen og Lars O. Vestøl.

* Elgstammen har imidlertid økt sterkt og i **2000** ble det gitt en fellingskvote på 244 dyr i Gjerstad.

* Haugen, Løite og Vestøl drev etter krigen og fram til og med 1988 elgjakt sammen som ett jaktlag. De siste årene før en skilte lag kunne en være 35 – 40 personer og flere mente at det var for mange og vanskelig å håndtere.

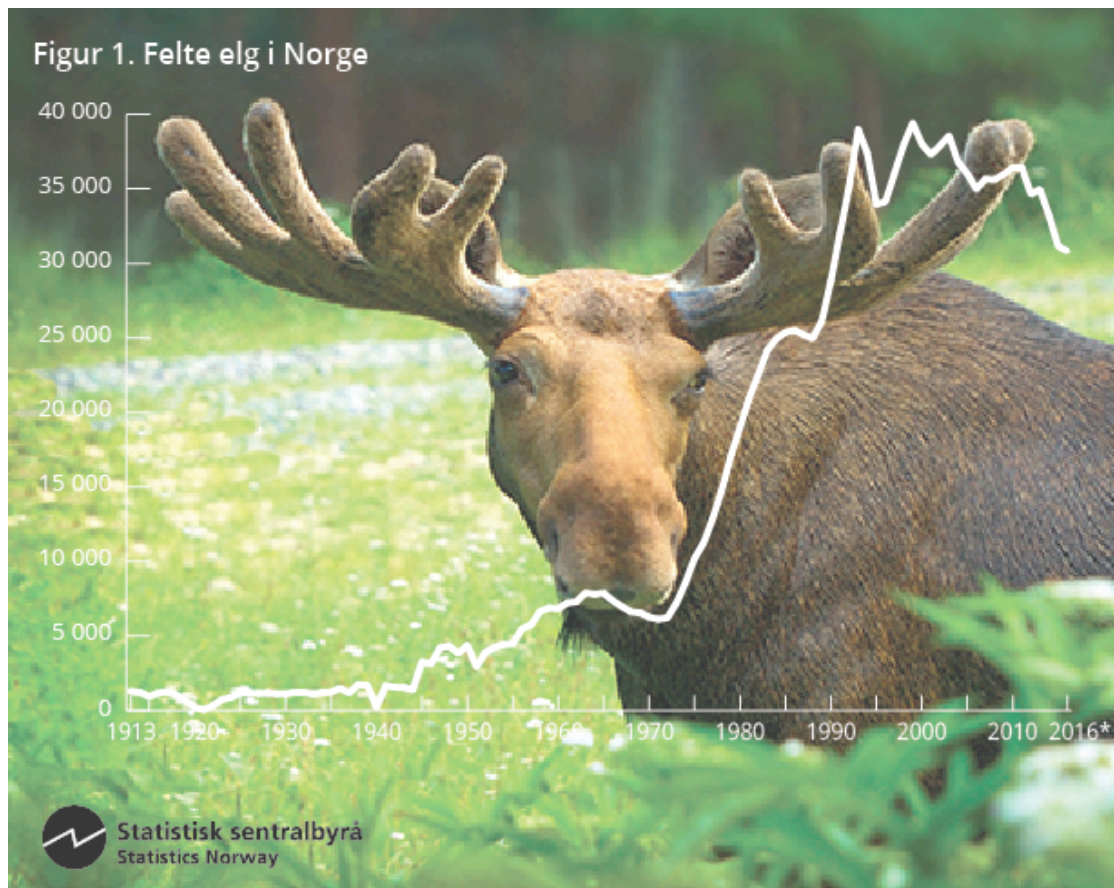
* Fra 1991 – 2003 ble jakta i Gjerstad organisert i Storvald. Fra 2004 har lagene igjen vært vært organisert i Gjerstad Viltlag med kvotetildeling via arealgrupperinger i Storvald.

* Gjennomsnittsvekten på elgene som ble skutt var lenge på ca 150 kg. På grunn av omlegging til smådyr er nå vekta ned mot 100 kg i gjennomsnitt. Hvert år skytes det gjerne også noen store dyr. I 1987 skjøt Knut Arne Løite en okse vest for Småtjennane på Vestøl med slaktevekt på 317 kg. Det er nok en av de tyngste som er skutt her.

Husk dette om elgforvaltning:

- **Kua begynner kalvproduksjon når den veier 145 kg.**
- **Kua kan få tvillingkalver når den veier 180 kg.**
- **Oksen gjør jobben sin når han har feia horna.**
- **Store stuter stimulerer kuene til tidligere brunst og blir tidliger bedekt av eldre okser.**
- **Ei ku er kun bedekningsdyktig 24 t /år.**

Mat bestemmer størrelse og størrelse bestemmer bestanden

* Totalt ble det i 2008 felt 35.600 elg i Norge. Det var en oppgang på 600 dyr fra året før. Toppåret var 1999 med 39.100. Av hjort ble det felt 32.600, en oppgang på 3400 dyr fra året før. Det ble felt 15.900 storfugl og 34.400 orrfugl. I alt betalte 194300 jegere jegeravgiften jaktåret 07/08. 6 % av jegerne var kvinner.

* Fellingstall fra jaktåret 2017/18, landet:

Elg: 31.613.
Hjort: 42.500
Rådyr: 33.280
Ulv: 31, tillatt felt var 42.
Orrfugl: 19.660
Storfugl: 9.760

Det var i jaktåret 2017/18 registrert 142.000 jegere hvorav 14 % kvinner. Andelen kvinner som tar jegerprøven er nå 30 %.

I Gjerstad ble det i 2008 **felt 99 elg**.

I Gjerstad ble det i 2017/18 **felt 30 elg** av en kvote på 50. Det ble felt 24 hjort av ei kvote på 37.

Fellingskvoten i Gjerstad for jaktåret 2018/19 er den samme som forrige år. Disse kvotene er også medregnet noen jaktlag i Kroken og Homme Vormli på Søndeled. Det er de som ligger under Viltlaget.

Rovviltnemnda har bestemt kvote på lisensfelling av jerv og ulv i region 2 Sør-Norge for 2018/2019 på to dyr av hver art for hele regionen (Vestfold, Buskerud, Telemark og Aust-Agder).

Bjørn og ulv skader mer sau

■ Hittil i år er 769 sauer skadet av bjørn og 374 skadet av ulv. Det er en markant økning i forhold til i fjor. De foreløpige tallene fra Rovviltportalen viser at bjørn har skadet 143 flere sauer i år i forhold til i fjor. Ulv har skadet hele 289 flere sauer. Samtidig har færre sau blitt skadet av gaupe og jerv, mens det har vært en økning i tallet på sau skadet av kongeørn. Tilsammen er det så langt meldt inn 4196 skader mot sau – mot 3954 skader i fjor. (NTB)

Hjortejakt.

Første året vi hadde hjort på kvota var i 1995 og en hjort ble påskutt det året.

Haugen / Løite ved Olav Åge Haugen skjøt en hjort ved Ronmyr i 1999.

Bildet viser den første hjorten som ble skutt på Vestøl høsten 2006.

Den ble skutt i Svindalen og vekta var 74 kg.

Fra venstre ser vi noen fra jaktlaget Ole Petter Vestøl, Gunnar Markseth, Olav Vestøl, Lars T. Vestøl, Knut Hartveit, Jostein Vestøl og Lars Otto Haugen.

God Jakt og god tur tilbake til våre kulturminner i marka!